

Θεωρία Μουσικής

δημήτρης συκιάς

σημειώσεις θεωρίας μουσικής
ελάσσονες κλίμακες

2010
v1.5

3ευκ1L4

Υποθέτουμε ότι γνωρίζετε τις μείζονες κλίμακες, δηλαδή τον τρόπο κατασκευής τους (διαστηματικό πρότυπο μειζόνων: T - T - H - T - T - T - H, όπου T = τόνος και H = ημιτόνιο) και τους οπλισμούς τους. Χωρίς άριστη γνώση των μειζόνων κλιμάκων δεν μπορείτε να προχωρήσετε στις ελάσσονες!

Σ' αυτές τις σημειώσεις θα δούμε πως κατασκευάζουμε μια ελάσσονα κλίμακα.

Αν από την I (τονική) μιας μείζονας κλίμακας κατέβουμε μια 3μ βρίσκουμε την I μιας άλλης κλίμακας που ονομάζεται **σχετική ελάσσονα** της δοσμένης μείζονας κλίμακας.

Θα δείξουμε τον τρόπο κατασκευής των ελασσόνων κλιμάκων παίρνοντας σαν παράδειγμα τη μείζονα κλίμακα του Ντο.

Ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα:

1. Γράφουμε τη Ντο μείζονα κλίμακα και τις βαθμίδες κάτω από κάθε φθόγγο της:

Ντο μείζονα

2. Από την I της Ντο μείζονας (φθόγγος ντο) κατεβαίνουμε μια 3μ και βρίσκουμε το φθόγγο λα. Αυτός ο φθόγγος είναι η I της λα ελάσσονας κλίμακας. Γράφουμε τώρα τους φθόγγους από λα μέχρι λα μια 8βα ψηλότερα σαν να γράφαμε τη σκάλα Ντο μείζονα ξεκινώντας από το λα την VI (επιδησπόζουσα) της.

🎵 Η κλίμακα που κατασκευάζουμε με αυτόν τον τρόπο ονομάζεται **λα ελάσσονα φυσική**.

λα ελάσσονα φυσική

Μελετήστε προσεκτικά τα διαστήματα που σχηματίζονται ανάμεσα στις βαθμίδες της ελάσσονας κλίμακας που μόλις κατασκευάσαμε και συγκρίνετε τα με τα αντίστοιχα της σχετικής μείζονας.

📌 Παρατηρείστε ότι η λα ελάσσονα φυσική ανάμεσα στην VII και I βαθμίδα σχηματίζει 2M κι όχι 2μ. Όταν ανάμεσα στην VII-I σχηματίζεται 2M (όπως στη λα φυσική) η VII ονομάζεται **υποτονική**, όταν σχηματίζεται 2μ η VII ονομάζεται **προσαγωγέας**.

📌 Το διάστημα ανάμεσα σε I-III στη μείζονα κλίμακα είναι 3M, στην ελάσσονα 3μ. Αυτό το διάστημα διακρίνει τις δυο κλίμακες (το μείζονα από τον ελάσσονα τρόπο). (Θεωρείστε - προς το παρόν - ότι ο όρος **τρόπος** - *modus* στα λατινικά - ταυτίζεται με τον γνωστό σας όρο **κλίμακα**).

📌 Να θυμάστε πάντα: Ο **προσαγωγέας** (VII) με την **τονική** (I) σχηματίζει σε οποιαδήποτε κλίμακα **διάστημα ημιτονίου** (2μ). Αν θέλουμε να βρούμε τον προσαγωγέα μιας κλίμακας κατεβαίνουμε από την τονική της ένα **διατονικό ημιτόνιο** (2μ).

✎ Την λα ελάσσονα φυσική την ονομάζουμε και **αιολική** ή **αιολικό τρόπο**. Λέγοντας δηλαδή λα αιολική εννοούμε την λα ελάσσονα φυσική κλίμακα.

3. Ξαναγράφουμε τώρα την λα φυσική και οξύνουμε την VII βαθμίδα της κατά 1 χρωματικό ημιτόνιο (το σολ γίνεται σολ#). Μ' αυτόν τον τρόπο το διάστημα VII-I από 2Μ γίνεται τώρα 2μ και η VII ονομάζεται πια *προσαγωγέας*. Η 2Μ ανάμεσα στην VI-VII με την όξυνση της VII γίνεται 2Α (τριημιτόνιο, **τρΗ** σύντομα). Δώστε ιδιαίτερη προσοχή σ' αυτό το τριημιτόνιο, θα σας απασχολήσει πολύ στη μετέπειτα σπουδή σας στην Αρμονία!

✎ Η κλίμακα που κατασκευάσαμε ονομάζεται **λα ελάσσονα αρμονική**.

λα ελάσσονα αρμονική

I II III IV V VI VII I

4α. Ξαναγράφουμε την λα αρμονική του βήματος (3) σε ανιούσα και κατιούσα μορφή.

Στην ανιούσα μορφή οξύνουμε την VI βαθμίδα της κατά 1 ημιτόνιο (η VII είναι ήδη οξυμένη, σολ#).

✎ Η κλίμακα που προκύπτει ονομάζεται **λα ελάσσονα μελωδική ανιούσα**.

λα ελάσσονα μελωδική ανιούσα

I II III IV V VI VII I

✎ Παρατηρείστε ότι με την όξυνση της VI βαθμίδας η 2Α της ελάσσονας αρμονικής έγινε 2Μ στη μελωδική ανιούσα. Η 2μ ανάμεσα στην V-VI της φυσικής γίνεται 2Μ στην αρμονική.

✎ Σημειώστε επίσης ότι οι 4 τελευταίοι φθόγγοι της μελωδικής ανιούσας είναι όμοιοι με τους 4 τελευταίους φθόγγους της Λα μείζονας!

4β. Για να κατασκευάσουμε τώρα την κατιούσα μορφή της μελωδικής ελάσσονας *επαναφέρουμε στη φυσική τους θέση* την VI και VII βαθμίδα (στο συγκεκριμένο παράδειγμα της λα, αναιρούμε τη δίεση των φθόγγων φα και σολ).

✎ Η κλίμακα που προκύπτει ονομάζεται **λα ελάσσονα μελωδική κατιούσα**.

λα ελάσσονα μελωδική κατιούσα

I VII VI V IV III II I

☞ Η μελωδική κατιούσα ταυτίζεται με τη φυσική ελάσσονα όπως εύκολα μπορείτε να διαπιστώσετε συγκρίνοντας το (1) με το (4β).

☞ Η ανιούσα και κατιούσα δεν είναι δυο διαφορετικές κλίμακες αλλά δυο μορφές της ίδιας κλίμακας, της μελωδικής ελάσσονας:

λα ελάσσονα μελωδική (ανιούσα και κατιούσα μορφή)

Θα επαναλάβουμε τώρα τη διαδικασία των βημάτων (1) - (4β) για την κατασκευή της σχετικής της Λαβ μείζονας.

Λαβ μείζονα

φα ελάσσονα φυσική

φα ελάσσονα αρμονική

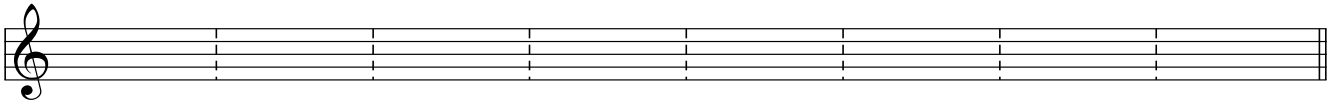
φα ελάσσονα μελωδική ανιούσα

φα ελάσσονα μελωδική κατιούσα

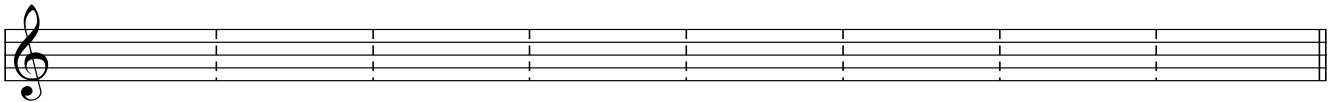
φα ελάσσονα μελωδική (ανιούσα και κατιούσα μορφή)

Μόνοι σας τώρα, ακολουθώντας τα βήματα (1) έως (4β) κατασκευάστε τη σχετική της Σολ μείζονας. Σημειώστε το τριημητόνιο όπου εμφανίζεται και βάλτε σ' ένα κύκλο τον προσαγωγέα όπου υπάρχει.

Σολ μείζονα

_____ ελάσσονα φυσική

_____ ελάσσονα αρμονική

_____ ελάσσονα μελωδική ανιούσα

_____ ελάσσονα μελωδική κατιούσα

_____ ελάσσονα μελωδική (ανιούσα και κατιούσα μορφή)

☞ **Διαστηματικό πρότυπο** ονομάζουμε τη διαδοχή διαστημάτων 2ας (2μ = Η, 2Μ = Τ, 2Α = τρΗ) που σχηματίζονται μεταξύ των διαδοχικών βαθμίδων μιας κλίμακας (ή ενός τρόπου γενικότερα). Τα διαστηματικά πρότυπα των διαφόρων τύπων ελασσόνων κλιμάκων που εξετάσαμε είναι:

✓ **Φυσική:** Τ - Η - Τ - Τ - Η - Τ - Τ

✓ **Αρμονική:** Τ - Η - Τ - Τ - Η - τρΗ - Η

✓ **Μελωδική ανιούσα:** Τ - Η - Τ - Τ - Τ - Τ - Η

Ακολουθεί ένας πίνακας με τους οπλισμούς των μείζονων και των σχετικών ελασσόνων κλιμάκων. Ο πίνακας πρέπει να απομνημονευτεί. Μάθετε να γράφετε σωστά τους οπλισμούς στα κλειδιά σολ και φα. Κάθε φορά που βλέπετε έναν οπλισμό πρέπει να αναγνωρίζετε με ταχύτητα και ακρίβεια τη μείζονα και τη σχετική της ελάσσονα κλίμακα.

Πίνακας Οπλισμών Μειζόνων και Ελασσόνων Κλιμάκων

Ντο/λα	Σολ/μι	Ρε/σι	Λα/φα#	Μι/ντο#	Σι/σολ#	Φα#/ρε#	Ντο#/λα#
--------	--------	-------	--------	---------	---------	---------	----------

Φα/ρε	Σιβ/σολ	Μιb/ντο	Λαb/φα	Ρεb/σιb	Σολb/μιb	Ντοb/λαb
-------	---------	---------	--------	---------	----------	----------

Γενικές Παρατηρήσεις / Ορισμοί

1. Υπάρχουν 3 τύποι ελάσσονας κλίμακας: η *φυσική*, η *αρμονική* και η *μελωδική*.

Η μελωδική έχει δύο μορφές: την *ανιούσα* και την *κατιούσα*.

Η *φυσική* ταυτίζεται με την *κατιούσα* μελωδική.

2. Η μείζονα και η σχετική της ελάσσονα έχουν τον *ίδιο* οπλισμό, π.χ Μι / ντο#.

☞ Για συντομία συμβολίζουμε μια μείζονα με κεφαλαίο το πρώτο της γράμμα - Ντο: Ντο μείζονα - και μια ελάσσονα με μικρό - ντο: ντο ελάσσονα.

3. Κάθε μείζονα κλίμακα έχει μια σχετική ελάσσονα και κάθε ελάσσονα μια σχετική μείζονα.

Η Ντο για παράδειγμα έχει σχετική τη λα και η λα έχει σχετική τη Ντο. Η Ντο και η λα λέμε ότι είναι *σχετικές*.

4. Η αλλοίωση της VII στην αρμονική ελάσσονα και οι αλλοιώσεις της VI και VII της ανιούσας μελωδικής ελάσσονας δεν ανήκουν στον οπλισμό της κλίμακας, τίθενται ως *τυχαία σημεία αλλοίωσης*.

5. Ομώνυμες κλίμακες

☞ Μια μείζονα και μια ελάσσονα που έχουν το ίδιο όνομα - δηλαδή έχουν την ίδια τονική (I), ονομάζονται *ομώνυμες* και έχουν *διαφορετικό* οπλισμό, π.χ οι κλίμακες Ντο και ντο είναι ομώνυμες.

✓ Συγκρίνετε τη Ντο με τη ντο φυσική. Παρατηρείστε ότι διαφέρουν η III, η VI και η VII βαθμίδα:

Ντο: ντο - ρε - μι - φα - σολ - λα - σι - ντο

ντο: ντο - ρε - μιb - φα - σολ - λαb - σιb - ντο

✓ Συγκρίνετε τώρα τη Ντο με τη ντο μελωδική, διαφέρουν μόνο στην III βαθμίδα:

Ντο: ντο - ρε - μι - φα - σολ - λα - σι - ντο

ντο: ντο - ρε - μιb - φα - σολ - λα - σι - ντο

☞ Γράψτε στο πεντάγραμμο τα ζεύγη (τη μια κλίμακα κάτω από την άλλη): Ντο-ντο φυσική, Ντο-ντο αρμονική, Ντο-ντο μελωδική ανιούσα και εντοπίστε τους φθόγγους που είναι κοινοί και αυτούς που διαφέρουν.

6. Εναρμόνιες κλίμακες

☞ Δύο φθόγγοι που έχουν διαφορετικό όνομα αλλά το ίδιο τονικό ύψος (το ίδιο άκουσμα) ονομάζονται *εναρμόνιοι*.

☞ Δύο κλίμακες που τα ονόματα των φθόγγων τους βαθμίδα προς βαθμίδα είναι διαφορετικά αλλά έχουν το ίδιο τονικό ύψος ονομάζονται *εναρμόνιες*. Οι φθόγγοι των εναρμόνιων κλιμάκων είναι βαθμίδα προς βαθμίδα εναρμόνιοι.

(Με απλά λόγια οι εναρμόνιες κλίμακες *γράφονται* διαφορετικά αλλά *ακούγονται* το ίδιο).

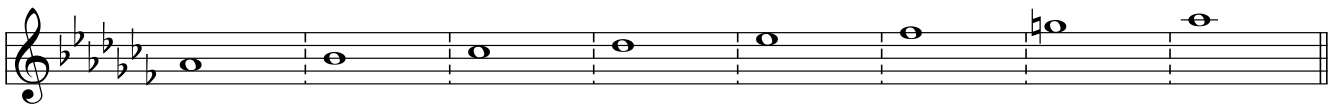
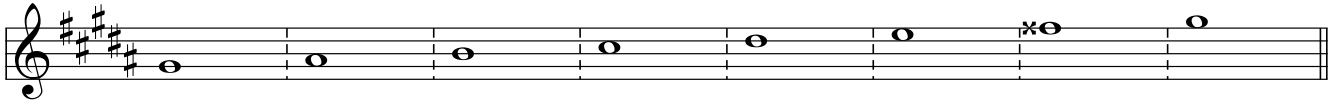
✓ Έχουμε τρία ζεύγη μειζόνων εναρμονίων κλιμάκων:

Σι - Ντο $\flat$ / Φα $\sharp$ - Σολ $\flat$ / Ντο $\sharp$ - Ρε $\flat$

✓ και τρία ζεύγη ελασσόνων εναρμονίων κλιμάκων:

σολ $\sharp$ - λα $\flat$ / ρε $\sharp$ - μι $\flat$ / λα $\sharp$ - σι $\flat$

Να για παράδειγμα το ζεύγος των εναρμονίων ελασσόνων αρμονικών σολ $\sharp$ και λα $\flat$:

🎹 Παίξτε στο πιάνο αυτές τις δυο κλίμακες. Εντοπίστε το *trH* σε κάθε κλίμακα.

7. Για να είστε σίγουροι ότι ξέρετε καλά τις κλίμακες (μείζονες και όλους τους τύπους ελασσόνων) πρέπει να είστε ικανοί:

✓ να πείτε προφορικά τους φθόγγους οποιας κλίμακας σας ζητηθεί.

✓ να παίξετε στο πιάνο οποιαδήποτε κλίμακα τουλάχιστον σε μια οκτάβα (είτε είναι το πιάνο το όργανο σας είτε όχι!).

✓ να τραγουδήσετε σωστά μια κλίμακα προφέροντας τους φθόγγους της π.χ. *ντο, ρε, μι ...*, ή πάνω σε μια συλλαβή, π.χ. *λα, λα, λα ...*

✓ να βρίσκεται γρήγορα και σωστά την κλίμακα - τονικότητα ενός κομματιού.

Είναι απαράδεκτο και άκρως ερασιτεχνικό να μην γνωρίζετε την τονικότητα του έργου που παίζετε!

